

Soropilli (olki-, ruoko-, ryti- ja pääsiäispilli, kaza...)

Rakenne ja historia

Viimeistään keskiajalla omaksuttu soropilli oli ainut sormiaukollinen soitin, joka tunnettiin kaikkialla Suomessa ja Karjalassa. Tämän vanhakantaisen klarinettisoittimen ääni syntyy putkikasvin solmun viereen viilletystä lehdykästä. Pillin materiaaleiksi sopivat mm. järviruoko (*Phragmites australis*), rukiinolki sekä koiran- ja karhunputki.

Sormiaukkoja oli tavallisesti vain 3–4. Sormiaukottomia pillejä on soitettu vuorotellen, useita yhtä aikaa tai taitavalla tekniikalla musisoiden.

Soropillejä rakentelivat ja soittivat ajankulukseen erityisesti lapset, paimenet ja kalastajat. Pilliä käytettiin myös sorsien metsästykseseen. Olkipillien veistotaito levisi todennäköisesti maanviljelyn ja rautatyökalujen mukana. Rukiin elonkorjuun aikana teroitettiin sirppejä ja tehtiin pillejä lapsille, isät veistelivät niitä heille myös riihtä vahtiessaan.

Pilleillä musisoitiin omasta päästä, usein luonnon äänien ja kirkonkellojen innoittamana; joskus vuorotellen runolaulun kanssa. Taitavimmat osasivat virittää pillinsä ja soittaa marsseja ja muita lauluja. Pillejä käytettiin myös kujeiluun: pojat säikyttelivät ruispellossa piileskellen ohi kulkevia neitoja tanssi-iltaisina.

Vanhimpiin käyttötapoihin kuulunee pääsiäispilli-perinne: öisin meluttiin noitien torjumiseksi ja karjaonnan turvaamiseksi. Soropillillä tehdessä myös loitsittiin onnistumisen varmistamiseksi; samalla pilliä pyöritettiin kämmenten välissä. Jotkut vanhukset kielsivät lapsia soittamasta, sillä äänen uskottiin houkuttelevan käärmeitä. Värmlannin metsäsuomalaisen tiedetään soittaneen olkipillejä jouluyönä pysyäkseen valveilla. Kansanperinteen kerääjä A. O. Väisänen tallensi vuonna 1916 soropillin soittoa Suistamolla, muun muassa Matjoi Plattoselta, joka oli kuuluisa itkijä.

Helppotekoiset ja –soittoiset soropillit sopivat myös nykyajan ihmisen iloksi. Ruokopillien rakentelu on kiehtovaa palkitsevaa ja materiaalia on runsaasti. Pilleillä voi ilmaista monenlaisia tunteita, hassutella ja kehitellä tyylejä omaksi ja yhteiseksi iloksi.

Ruokopillin rakentaminen

Materiaalit

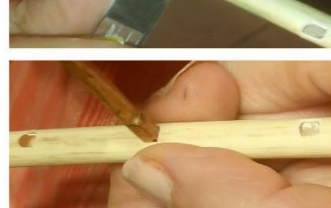
Soropillit onnistuvat parhaiten tammi-toukokuussa kerätystä järviruosta, puintiaikaan kerätystä rukiinoljesta ja syyskuussa katkotusta karhunputkesta. Kesäisin koiranputkesta voi rakentaa lyhytikäisiä soropillejä, mutta kestävin materiaali on kevättalven poutapäivänä meren rannalta kerätty järviruoko. Katkaise puukolla, vesurilla tai viikatteella pystyssä olevat, koviksi puutuneet varret tyvestä asti, leikkaa pehmeät latvat pois ja siirrä jätesäkkiin kuljetuksen ajaksi. Kuivata ruokoja tarvittaessa ja varastoi ilmastavasti kuivaan tilaan.

Kuva 1. Olki- ja ruokopillin lehdykät viilletään tavallisesti eri suuntiin.

Kuva 2. Ruokoja kerätessä saa nauttia luonnosta, mutta silmiä suojaavat lasit ovat tarpeen

Kuvat 3–12. Ruokopillin rakentaminen vaiheittain

Katkaise varsi nivelten kohdalta pilliaihioiksi

Työskentele varovasti ja pidä ensiaputarvikkeet lähellä. Tartu vasemmalla kädellä ruokoon nivelen vasemmalta puolelta ja pidä toisella kädellä puukkoa pystyssä ruo'on takana. Paina nivelen keskikohtaa peukalolla terää vasten ja pyöritä vartta eteen ja ylöspäin. Vaihtoehtoisesti voit pitää veistä normaalissa otteessa, asettaa terän niveltä vasten ja painaa alas samalla kiertäen. Muutaman pyöräytyksen jälkeen tartu ruokoon nivelen molemmin puolin ja taita. Jos ruoko ei katkea, syvennä uraa. Yhdestä ruo'on varresta saa noin 5–8 pilliaihiota.

Vuole lehdykkä

Käytä askarteluveistä tai puukkoa. Tartu aihioon parin sentin päässä sen lieriömäisestä päästä. Aseta terä 5 mm päähän, noin 45° kulmaan ja viillä seinämän läpi. Nosta lehdykkä ja pidennä se kolmisenttiseksi kääntämällä terää sen alla. Peukalo lehdykän tyvellä estää sitä pitenemästä liikaa. Vaihtoehtoisesti voit vuolla sivuvedot erikseen, terä lyhyenä. Onnistunut lehdykkä on millin, pari koholla.

Avaa solmukohta

Käytä viilaa, puukkoa, naskalia tai koivunrisun teroitettua tyveä.

Poista kalvo

Paina lehdykkä alas ja työnnä koivunrisu tai paju putkeen. Liikuta rassia edestakaisin ja pyöritellen. Puhalla lopuksi sisus tyhjäksi.

Pilli soimaan

Lehdykällä on oltava tilaa värähdellä, jotta se voi soida. Tuki kielenkärjellä putken avoin pää, työnnä pilli syvälle suuhun ja puhalla. Jos ääntä ei tule, syy voi olla soittajassa, soittimessa tai molemmissa. Lehdykkä on ehkä liian syvä/leveä, lyhyt tai pitkä. Sen alla saattaa olla kalvo, joka pitää rassata pois. Pienikin reikä lehdykän vieressä estää äänen muodostumisen. Raaputa paksu lehdykkä ohuemmaksi. Puhalla eri voimakkuuksilla ja pidä pilli kuivana.

Vuole 4–8 sormiaukkoa

Leikkaa vinosti seinämän läpi pillin alaosaan, lehdykän kanssa samassa linjassa. Tee toinen leikkaus peilikuvana edelliselle 3–5 mm:n päähän ja käännä terää irrottaaksesi palan. Vuole loput aukot mielesi mukaan. Duuriasteikon voit löytää aloittamalla 4 cm alapäästä ja soveltamalla kaavaa $1-1-\frac{1}{2}-1-1-\frac{1}{2}$. Tee pillettejä eri vireisiin vuolemalla sormiaukot eri kohtiin.

Viimeistele sormiaukot

Pyöritä teroitettua oksanpätää rei'issä sormilla tukien. Rassaa.

Kiinnitä tulppa puhalluspäähän

Muovaike mehiläisvahasta pehmeä, herneen kokoinen pallo. Tee siitä pötkö ja kierrä pillin puhalluspäähän. Vaihtoehtoisesti voit vuolla kuivan oksan pään sopivaksi, lisätä tipan liimaa ja työntää paikalleen. Anna kuivua, sahaa liika pois ja viimeistele hiekkapaperilla.

Kotelo pillin suojaksi

Tee sähköputkesta, rikkinäisestä ongenvavasta tai auraskepestä kotelo. Käytä pillin paksuuden ja kaarevuuden mukaan sopivan kokoista putkea ja sahaa muutama sentti pilliä pidempi aihio.

Käytä tulppiin noin 7 cm kuiva oksanpätkä, joka on millin paksumpi kuin putken sisähalkaisija. Veistä muutaman sentin verran kuorta ja pintaa pois. Älä tee liian pientä tulppaa. Kun tulppa mahtuu hiukan putken sisälle, lisää sen pään ympärille tippa liimaa, lyö tulppa 1-2 cm putken sisään kovaa alustaa vasten tai vasaralla ja sahaa putken reunaa myöten.

Jäljellä oleva oksa on irrotettava tulppa. Veistä tarvittaessa hiukan lisää, jotta tulppa mahtuu pari senttiä putken sisään. Viimeistele putken reunat ja tulppien päät puukolla tai hiekkapaperilla. Voit kiertää kotelon ympärille kiehautetun tuohinauhan tai kangassuikaleen.

Voit tehdä pillille kotelon myös kuivasta puunoksasta pitkällä puuporanterällä. Vaihtoehtoisesti voit sahata suoran pätjän tuoreesta mustaseljan oksasta ja poistaa siitä pehmeän sisuksen.

Kuva 13.. Ruokopilli ja tuohella päällystetty kotelo

Ruokopillejä rakennettiin tapahtumassa ”Læven og lakk – nordisk instrumentbyggarseminar” i Oslo 23–24 oktober 2025. Seminaarin järjestivät Karstein Grønnesby ja Sylvelin Hege Sevilhaug yhteistyössä Norsk lur- og bukkehornlagin kanssa.

Video soittinrakentamisen seminaarista:

<https://www.youtube.com/shorts/c-WmTTitUIM>

Koski TL 18.2.2026

Minna Hokka

minnahokka.com

 Kulturrådet

NORSK SENTER FOR
**FOLKEMUSIKK
OG FOLKEDANS**